

# פרשת וארא - ארבע לשונות של גאולה

בפתיחת פרשתנו אנו קוראים על הבשורה הנפלאה שמצוה הקב"ה את משה לבשר לעם ישראל: "לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" (שמות ו, ו-ז).

בשורת הגאולה שבפסוקים אלו מתחלקת לארבעה חלקים שבהן ארבע לשונות של גאולה:

א. "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים".

ב. "והצלתי אתכם מעבודתם".

ג. "וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים".

ד. "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים".

ומבאר הרה"ק ר' שלמה אפרים זיע"א בספרו כלי יקר (פרשתנו שם) שארבע גאולות אלו הן כנגד ארבעה דברים שעברו על אבותינו במצרים, וכולן כבר נזכרו בגזירת הגלות שאמר הקב"ה לאברהם בברית בן הבתרים: "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, יג). והיינו כי גזירת "כי גר יהיה זרעך" משמעותה שעם ישראל יהיו שפלים בין הגויים כדרך הגר שהוא שפל, וכמו שאמר יעקב אבינו "עם לבן גרתי" (בראשית לב, ה) ומפרש רש"י "לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר".

וגזירת "בארץ לא להם" משמעותה שתסתלק ותסתתר מהם השכינה הקדושה (על דרך מאמר חז"ל יד אלש התועמשם "סודבעו" תריזגו). ("הולא ול יאש ימכ המוד צראל הצוחב רדה לכ"ש (ב, יק תובותכ) שיהיו שפלים כגרים אלא גם שישעבדו אותם כעבדים) כי סתם גר אינו עבד. וגזירת "ועינו אותם" משמעותה שלא רק שישעבדו בהם כעבדים אלא גם יענו אותם (כי סתם עבד לא מענים אותו בחינם).

ומכל ארבע גזירות אלו גאל הקב"ה את עם ישראל בהדרגה מעט מעט, וכלשונו הטהורה של הכלי יקר: 'סירצמ תולבס תחתמ סכתא יתאצוהו' רמאנ וילעו, יוניעה אוהו רתויב נכוסמה רבדה נמ סליצה הליחתמ" כי הסבלות היינו העינוי, כמו שכתוב 'למען ענותו בסבלותם' (שמות א, יא). ואחר כך הצילם גם מן העבדות, ועליו נאמר 'והצלתי אתכם מעבודתם'. ואחר כך הצילם מן הקל שבכולם והוא הגרות, ועל זה אמר 'וגאלתי אתכם', כי סתם גר אין לו גואל כמו שכתוב 'ואם אין לאיש גואל' (במדבר ה, ח) ואמרו חז"ל לא קימסהל קרצוה הז סעטמ יכ, הניכשה קוליס קשמנ תורגה נמש יפלו. 'וכ רגה הז (א, טק אמק אבב) הגרות מאמר 'בארץ לא להם' המורה על סילוק השכינה, לעומת זה אמר כאן שבביטול הגרות יזכו לדיבוק השכינה, ועל זה אמר 'ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים'."

ואמנם פשוט הדבר שיכל הקב"ה לגאול את עם ישראל מכל הגזירות ברגע אחד, אולם הקב"ה לא עשה כן אלא גאל אותם מעט מעט בהדרגה, כי כן חפצו יתברך שגאולתם של ישראל לא תבוא להם בפעם אחת אלא בהדרגה כדי שנפשם תוכל להסתגל לגאולה ו'לעכל' אותה נכון, ולא יבהלו ממנה חלילה. וכן מסופר בתלמוד ירושלמי (ברכות א, א) שפעם היו רבי חייא הגדול ורבי שמעון בן חלפתא הולכים יחדיו בבקעת ארבל קודם שהאיר היום, וראו כיצד השחר מתחיל להאיר אט אט עד שנעשה אור יום, ואמר רבי חייא לרבי שמעון בן חלפתא שכשם שאור היום לא מאיר ברגע אחד אלא מעט מעט, כך גם גאולתם של ישראל מן הגלות אינה באה ברגע אחד, אלא זורחת ועולה קימעא קימעא עד שמתגברת וזורחת בכל הודה ותפארתה.

וכשם שהיציאה מגלות הגוף אל גאולתו אינה נעשית ברגע אחד אלא קימעא קימעא, כך גם יציאת הנשמה מגלותה (שהיא בחינת יציאת מצרים הפרטית שבנפשו של כל אחד ואחד) ראה תניא פמ"ז (וחזרתו של האדם בתשובה, צריכה להעשות קימעא קימעא).

והיינו שאף שמעשיית עבירות בודאי שיש לחדול מיד ובמהירות, כמו שיציאתם של בני ישראל מחמישים שערי הטומאה של מצרים נעשתה במהירות ובחיפזון (ראה שמות יב, יא), אולם השינוי בהנהגה היומיומית, ההוספה בעבודת ה' וקניית מדרגות הקדושה, כל זה צריך להעשות במתינות רבה ובצעדים מחושבים, ולא בחיפזון ובקיצוניות, כדי שלכל מדרגה שיוסיף בקדושה יהיה קנין עמוק בנפשו וקיום נצחי.

מה גם שכאשר האדם שב בתשובה בצורה קיצונית ומשנה את הנהגתו ברגע אחד מן הקצה אל הקצה, פעמים רבות שהדבר גורם שרעייתו ובניו ובנותיו היקרים לא מסוגלים לעמוד במהירות זו, ולכן הם פורשים ממנו ולא מוכנים לצעוד איתו בדרך התשובה. ועל כן העיקר הוא לשוב בתשובה שלב אחר שלב, ולהתעלות מדרגה אחר מדרגה, ובכל פעם ופעם להשגיח שגם בני ביתו מצליחים להתעלות יחד עימו, וכך יזכה לרומם יחד עימו את כל בני ביתו.

ורמז לזה מצא הרבי מליובאוויטש זיע"א בדברי המשנה (זבחים נג, א) "עלה בכבש ופנה לסובב", והיינו שעלייתו הרוחנית של האדם ("עלה בכבש") וחזרתו בתשובה, צריכה להעשות בצורה איטית ומחושבת ולא במהירות, כדרך העולה בכבש, שהוא עולה לאט ובזהירות (שלא כמו העולה במדרגות, שהוא עולה מהר), ובכל שלב ושלב בעלייתו והתקדמותו הרוחנית צריך הוא להשגיח על בני ביתו ושאר סביבתו ("ופנה לסובב") שגם הם יצליחו להתעלות עימו ולא ישארו למטה ח"ו, כי התכלית היא שהאדם ירומם יחד עימו גם את כל בני ביתו. והנה מצינו בדברי חז"ל (ירושלמי פסחים י, י. בר"ר פח, ה. שמו"ר ו, ד) שכנגד ארבעת לשונות הגאולה הנזכרות בפרשתנו (והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי) תקנו לנו רבותינו לשתות ארבע כוסות של יין בליל פסח בעת עריכת הסדר (ראה פסחים צט, ב).

אולם ישנה גם דעה בדברי חז"ל (שם) ששתיית ארבעת הכוסות בליל פסח נתקנה כנגד אותן ארבע פעמים שנזכרה תיבת "כוס" בדברי שר המשקים כשסיפר את חלומו ליוסף, ובפתרון יוסף לחלומו, כמו שכתוב: תחרופכ איהו, סיגרש השולש נפגבו, ינפל נפג הנהו ימולחב ול רמאיו פסויל ומולח תא סיקשמה רש רפסיו" עלתה נצה הבשילו אשכלותיה ענבים, וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה, ויאמר לו יוסף זה פתרונו, שלושת השריגים שלושת ימים הם, בעוד שלושת ימים ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו" (בראשית מ, ט-יג).

ובאמת כמו בהרבה מקומות אחרים בדברי חז"ל גם כאן ניתן לומר אשר שתי הדעות אמת, ובסגנון לשון חז"ל (עירובין יג, ב) "אלו ואלו דברי אלקים חיים הן", וזאת על פי מה שמובא במדרש (ויק"ר ל, ה) "וז"ל: "יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערווה, ונגדרו ישראל בזכותו", והיינו שבזכות שמירתו של יוסף על קדושתו בכל שנות היותו במצרים בכלל, ובנסיון דאשת פוטיפר בפרט, היה לכל בני ישראל כח לשמור על קדושתם במצרים.

לפי מדרש זה יש לומר שעבודתו הרוחנית של יוסף ושמירתו שלא לפגום בקדושתו בארבעת הבחינות של מחשבה, דיבור, מעשה, והרהור הלב, הן שזרעו את הזרעים הרוחניים אשר מהם צמחו לעם ישראל בהמשך אותן ארבע לשונות של גאולה, שהרי בזכות שמירת הקדושה של יוסף הצליחו גם עם ישראל לשמור על קדושתם וממילא היו ראויים לגאולה. ונמצא אם כן שארבעת כוסות היין שתקנו רבותינו לשתות בליל פסח לאמיתו של דבר הן גם כנגד הכוסות של יוסף וגם כנגד ארבעת לשונות הגאולה, כיון שעצם התקדשותו של יוסף בארבעת הבחינות של מחשבה, דיבור, מעשה, והרהור הלב, הן שפעלו שבעתיד יהיו עם ישראל ראויים לשמוע את ארבעת לשונות הגאולה, וממילא דבר אחד הן, אלא שזה בכח וזה בפועל - זו הזריעה וזה הפרי שגדל ממנה.

ההוראה הנלמדת מכך היא, עד כמה צריכים ההורים להשתדל ולהתאמץ לשמור היטב היטב על קדושתם העצמית, כיון שעבודתם העצמית של ההורים היא הזרעת את זרעי הגאולה הגשמיים והרוחניים של ילדיהם היקרים. וכשההורים שומרים על קדושתם כראוי הדבר פועל על ילדיהם שגם הם ישמרו היטב על קדושתם

ולא יחללו אותה ח"ו, אך אם אצל ההורים קיים רפיון כלשהו בענינים אלו, אפילו אם הוא בחדרי חדרים, הדבר משפיע לרעה על ילדיהם, וגורם להם ללכת בדרכים לא טובות, בבחינת מה שכתוב "אבות אכלו בֶּסֶר, וְשָׁנֵי בָנִים תִּקְהִינָה" (ירמיה לא, כח). ובפרט בעומדנו בימי עיקבתא דמשיחא, כאשר חבלי הגאולה ויסוריה מקיפים אותנו מכל עבר, ישנה חובה כפולה ומכופלת על כל אחד ואחד להוסיף חיזוק גדול בכל הקשור לשמירת קדושתו, כיון שבכך הדבר תלוי אם יזכה להיגאל ברחמים או לא ח"ו.

כי אומנם כל עם ישראל יגאלו בעזרת השי"ת, אולם ישנם שני אופנים בצורת הגאולה שעתידה להיות, והם רמוזים הפסוק "כיבס ביין לבושו ובדם ענבים סותה" (בראשית מט, יא. וראה בדברי האוה"ח הק' שם), והיינו שמי שיסלק מביתו את כל הדברים שגורמים לו ולבני ביתו לפגום בקדושתם, וישתדל ביותר להתקדש עד היכן שידו מגעת, יזכה שתהיה גאולתו בבחינת יין המשמח לבב אנוש (ראה תהלים קד, יד) - גאולה בחסד וברחמים ללא מכאובים ויסורים. אך מי שדוקא בעת הזאת ילך שובב אחר יצר מחשבות ליבו ויעשה ככל העולה על רוחו, יצטרך להיגאל ח"ו בבחינת דם - גאולה המלווה ביסורים ומכאובים והקזת דמים רח"ל כדי לכפר על עוונותיו ולעשותו ראוי לגאולה, ומי הוא זה שיחפוץ להיגאל כך.

וביותר יש להתחזק בעת הזאת באמונה בצדיקי האמת שבדור, כיון שלצערנו היתרבו בדורנו המפורסמים של שקר, אשר הם חכמים בעיניהם, ובאמת אינם אלא חכמים להרע, תלמידים אשר לא שימשו כל צרכם, קוח ילב למהיפ תא סירעופו, תואבצ'ה סרכ - (וט, ב סירישה ריש) "סימרכ סילבחמה סינטק סילעוש" לדבר סרה על הצדיקים האמיתיים שבדור, ומסיתים ומדיחים את ליבם של עם ישראל להתרחק מחכמי התורה וצדיקי האמת שבדור ולעזוב מקור מים חיים, וללכת לחצוב להם בורות נשברים אשר לא יכלו. המים) ראה ירמיה ב, יג. (אוי להם ואוי לנפשם עד כמה תהיה מרה כלענה אחריתם. ובאמת כבר חזו זאת הצדיקים שבדורות הקודמים, כפי שמספרים על מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' שפעם חנה ביער יחד עם תלמידיו הקדושים כדי להתפלל מנחה, וראו התלמידים שרבים בוכה מאוד בתפילה ומכה ראשו בעץ שהיה סמוך לו ומצטער צער רב, ולא ידעו על מה ולמה גדול כל כך צערו.

מאוחר יותר שאלו התלמידים את הבעל שם טוב הק' לפשר הדבר, והסביר להם: 'הראוני מן השמים אשר בדור שלפני בוא המשיח יתרבו כל כך המפורסמים של שקר, ממש כעשבי השדה וכפטריות שאחר הגשם, והם יגרמו לעם ישראל להתרחק מצדיקי האמת שבדור ולאבד את תיקונם הנצחי, ועל כן גדל כל כך צערי על עם ישראל המסכנים'.

ועל כן כל מי שחפץ בחיים ורוצה להיגאל בחסד וברחמים יזהר בנפשו שלא יפול ברישתם של מפורסמי שקר אלו, אלא ידבוק בכל ליבו נפשו ומאודו בחכמי וצדיקי האמת שבדור שמאסו בכל עיני החומר ותאוות העולם הזה, וכל מגמת חייהם היא לפרסם את שמו של הקב"ה בעולם ולקרב את ליבם של עם ישראל לאביהם שבשמים, ולהגדיל את כח התורה ולהאדירה.

